Lump-Lenas testamente

Dramatiskt stycke i två tablåer

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta dramatiska stycke, författat under pseudonym Parus Ater av **Adéle Weman** (1844-1936) har digitaliserats av Dramawebben och anpassats för Projekt Runeberg i mars 2013 av Ralph E.

LUMP-LENAS TESTAMENTE.

Dramatiskt stycke i två tablåer

af

Parus Ater.

J. Klockars' Bokhandel.
Kronoby.

De uppträdande:

MOSSBERGAFAR (Husbonden).

MOSSBERGAMOR (Värdinnan).

GERMUND, deras son.

VALBORG, deras tjänsteflicka.

EDLA, rik bondflicka.

ERIK, bondgosse.

FLICKOR och GOSSAR.

Första tablån.

(En trädgård. Valborg tvättar kläder).

VALBORG *(till Germund, som just kommer.)* Det rinner mig så många underliga tankar i hågen, medan jag står här vid bykbunken.

GERMUND. Glada eller sorgsna tankar?

VALBORG. Jag tänker, att det vore godt att kunna tvätta bort alt det onda i världen.

GERMUND. Du skulle minsann ej skona såpan, för att tvätta giftet från elaka tungor.

VALBORG. Och penningelystnaden och högmodet ville jag tvätta bort i sjudande såplödder.

GERMUND. Jag anar hvem du allra först ville tvätta ren från penningelystnad och högmod .... det är mor min det, Mossbergamor.

VALBORG. Jag vet, att hon ämnar välja och redan valt en rik brud åt dig, Germund .... jag har hört henne säga det mer än *en* gång.

GERMUND. Hvilken fågel har sjungit sådana sagor för dig, Valborg?

VALBORG. En stackars liten lärka hörde den sagan en kväll.

GERMUND. Men den lärkan har jag, Germund från Mossberga, fångat och den lärkan är min.

VALBORG. Är du då en örn, Germund, som kan spjärna mot öfvermakten. Är du själf alldeles rentvättad från högmodssynden?

GERMUND. Ja, det är jag .... akta dig, du, att jag inte tvättar dig ren från misstänksamhetssynden.

VALBORG *(tar såplödder i handen).* Bubblan här är en gosses kärlek .... ser du nu brister den.GERMUND. Men det är roligt att stänka kärleksbubblorna omkring .... akta dig! *(Han stänker skum på Valborg, som gömmer sig bakom en buske. Hon sjunger en glad visa medan Germund jagar henne från buske till buske.)*

GFRMUND. Skummet är så fint och hvitt som dina kinder, Valborg. Jag säger att du är den sötaste flicka i socknen.

VALBORG. Jag .... den fattiga tjänsteflickan, Lump-Lenas dotterdotter. Det är bättre du hjälper mig att skölja byket, än att du står där pratande granna ord utan mening. Tänk på hvem *du* är.

GERMUND. Det har jag tänkt, Valborg. Jag är ende sonen och arfvingen till Mossberga gård. Jag får mer än nog en gång, fastän gården inte står på altför säkra fötter, som man säger. Men äfven om jag måste sälja gården, Valborg, så bryr jag mig inte om en rik brud.

VALBORG. Men far din har en stark vilja och mor din en .... en .... en ....

GERMUND. Hvass tunga. Sant, men ser du, jag har från barndomen lekt med den lilla tösen i Lump-Lenas usla koja.

VALBORG *(suckande).* Lekt säger du .... ja kärlek är ofta inte annat än lek.

GERMUND *(alt medan han vrider upp tvättkläderna med Valborg.)* Tror du det?

VALBORG. Det har jag sett så mången gång i lifvet. Fattiga flickor behandlas stundom inte bättre än trasan som jag vrider af .... så här.

GERMUND. Så vis min lilla Valborg blifvit .... vi få se.

VÄRDINNAN *(som kommit utan att varsnas af de unga.)* Nej, ser man på! Flickslynan har förstått att skaffa sig hjälp .... Vet du hos hvem du tjänar, korpunge? Jo på Mossberga gård, du. Värdinnan på den gården tål en gång för alla inte, att tjänstepigan är en dagdrifverska.

GERMUND. Men mor ....

VÄRDINNAN. Håll näbben du, det är helt säkert det klokaste. En flink och arbetsam flicka skulle haft tvätten sköljd, vriden och hängd för två timmar se'n, men där står hon, Lump-Lenas dotterdotter, tiggarungen, och snattrar med förste kavaljer, som är dum nog att lyssna till hennes sliddersladder.

VALBORG. Men tvätten är stor och jag måste ju sköta kreaturen och koka frukosten.

VÄRDINNAN. Jaså, du blir stor i mun, som Lump-Lena själf, mormor din. Akta dig, det kan alt hända att du får gå i kojan tillbaka, ty se sturskhet tåls här sannerligen inte.

GERMUND. Men mor, Valborg arbetar ju som två, det har ni själf och far så många gånger sagt.

VÄRDINNAN. Det var förr det, förrän hon blef stormodig och manfolksgalen. Du kan gärna gå din väg, skogstroll .... det är bättre än att stå och lyssna till de ord mor och son växla. *(Valborg går.)*

GERMUND. Ni är hård och orättvis mor, på det sättet vinner man inte tillgifvenhet.

VÄRDINNAN *(sätter sig på trädgårdsbänken. Germund tar äfven plats.)* Förstår du inte, att du är guldfisken du, som hon vill fånga. Du är Mossberga-sonen ....

GERMUND. Det är inte värdt att vi genom högmod och skryt försöka öfverskyla att affärerna äro skrala. Valborg och många andra veta, att Mossberga-husbonden har stora skulder.

VÄRDINNAN. Det är du, gossen min, som i ett huj kan hjälpa upp affärerna. En rik flicka .... en rik flicka ....

GERMUND. Men mor, om hjärtat säger: en fattig ....

VÄRDINNAN. Bort med alt pladder om hjärta och kärlek .... strunt. Du fastnar väl inte i Lump-Lenas klokt spunna garn, gossen min.

GERMUND. Hvem kan på förhand spå sin framtid, mor ....

VÄRDINNAN. Till Mossberga gård ha förr inga *lumpor* samlats. Stolta giftermål från led till led.Granna hästar och blanka kärror .... läsförhörskalas, som kostat slantar.

GERMUND. Därför har det burit utföre nu, prål och glans, skryt och högmod.

VÄRDINNAN. Men man har också sett på oss med afundsamma blickar.

GERMUND. Och detta gläder er, stackars mor. Jag blygs för sådant, blygs för yttre prål och falskhetssken.

VÄRDINNAN. Kantänka så gudsnådligt. När jag som brud för sex och tjugu år sen drog in i gården här, så var det sannerligen inte sken och falskhet. Sängkläder du, alla loften fulla, fem feta kor, två granna hästar, silfver, duktyg .... många lass.

GERMUND. Och kunskaper, vackra tankar, böcker -- hur många lass?

VÄRDINNAN. Böcker .... hm .... nåja, på den tiden visste man inte af skolor. Man gick sitt lif igenom, med psalmbok och katekes, lika bra, ja stundom bättre än man gör det nu.

GERMUND. Säg inte bättre, mor. Lärdom väger mer än guld.

VÄRDINNAN. Om guld och lärdom sammansmälta, då blir det kanske något fint. Jag vet och känner till en rik, en lärd och vacker flicka. Ja, hon har gått i skola hon i själfva hufvudstaden. Hon måste bli din lilla brud, ja gu' det måste hon. Och tomhändt kommer hon då inte .... så där med 40,000. Nå, hvad säger Germund min därom?

GERMUND. Jag säger, att hon kanske lyckliggör en man en gång, kanhända också inte .... hvar fins hon?

VÄRDINNAN. Inte altför långt .... jag menar kusin Lottas älsta flicka, Edla Wik, du mins ju henne, du har lekt med henne i din barndom. Om en månad är hon här, far och jag ämna resa på besök till Wikens, vägen är ju inte altför lång .... tio mil.

GERMUND. Ja, jag ser att ni är klädd för resa, mor.VÄRDINNAN. Där kommer far med hälgdagskläderna i kappsäcken.

HUSBONDEN *(skämtsamt.)* Nå, Germund du, nu bär det af att skaffa dig kamrat och vän.

GERMUND. När komma ni med vännen?

HUSBONDEN. Om fyra veckor, se till att gården sköts med kraft och nit.

VÄRDINNAN. Och att alt ser fint och putsadt ut, när Edla kommer. Det är flicka det, som duger.

HUSBONDEN. Ja ja, jag tänker du förstår att det behöfs en brud med pengar. Du vet hvad mor och jag beslutat .... flickan måste hämta kapitaler, hör du det.

VÄRDINNAN. Du vet, att far är tämligen bestämd, om han också skämtar någon gång. *(Germund går.)*

VALBORG *(kommer.)* Stallsdrängen har kört hästarne och trillan fram till trappan.

VÄRDINNAN. Gör dina sysslor punktligt, flicka, lägg på minnet mina ord. Hvarje natt hos mormor din i kojan. Kl. 4 upp och hem till gården. Om en månad återvända vi, en fin och hygglig flicka följer oss, du vet hvems hustru hon skall bli en gång, nästa jul står bröllopet hos Wikens. Rummen skall du skura, bröd skall du baka, skrädt och sammanmaladt, limpor, tortor. Gödkalfven måste slaktas, korf och palt tillagas, dricka bryggas, största smörbyttan fyllas, gården sopas, och nu adjö! *(Hon går, men vänder tillbaka.)* Latas inte altför mycket! *(Går, men vänder sig än en gång om.)* Slyna!

VALBORG *(tar plats på bänken. Sjunger. Melodi ur »Sjung»; »Hvem är du, fria» m. m.)*

Väl är jag stark och väl är jag ung och lärd att flitigt arbeta, men världen syns mig så kall och tung vid ständig ondska och träta. Jag tänker sorgsen på farmors vrå, på barndomshemmet i kojan grå, där fridens krans jag fick fläta.Ej får jag älska den vän jag valt, jag är för fattig och ringa. Hans moders hjärta, för vinning falt, vill sonens böjelse tvinga. Sjung, lundens fågel, en liten drill och säg om vännen mig binda vill i kärleks rosendeslinga.

ERIK. Nej, hör man på trädgårdssångarens morgonkvitter. Goddag, Valborg!

VALBORG. Se grannas Erik. Nåja, inte är kvittret så gladt, må du veta.

ERIK. Åhnej, sorgerna hitta nog enhvar, ung eller gammal.

VALBORG. Värdinnan och husbonden ha begifvit sig på långresa .... de komma inte ensamma tillbaka.

ERIK. Är det brummande björnar de föra med sig?

VALBORG. Åhnej du, de ha funnit en guldgrufva .... de ha rest till guldletning.

ERIK. Och guldklimpen hämta de hem med sig, menar du ....

VALBORG. Det göra de .... guldklimpen i form af en fager jänta .... ja ja .... Germund skall äkta henne.

ERIK. Men *vill* han då?

VALBORG. Hvem frågar, om han *vill*. Husbonden är sträng och du känner värdinnans tunga.

ERIK. Man tvingas inte till kärlek.

VALBORG. Men guldet blänker, det har förvändt mången gosses syn.

ERIK. Om jag känner Germund rätt, så böjes han inte aitför snart. Har han lofvat en flicka tro, så står han fast vid löftet.

VALBORG. Men tunga dagar framlefver jag på Mossberga gård. Det kommer öfver mig en längtan ibland, en längtan till mormors gamla stuga, där jag lekte barndomslekarna med dig och Germund.ERIK. Dit kommer du väl aldrig mer Valborg — det käns tungt att bedröfva dig.

VALBORG. Hvad menar du Erik? Står det illa till med mormor, säg?

ERIK. Gumman var ju inte alltid så god emot dig .... och fattigt, fattigt var det i kojan.

VALBORG. Menar du, att mormor inte mera fins .... menar du ....

ERIK. Så menar jag .... gumman gick i natt till bättre världar, men det var det bästa, Valborg.

VALBORG. Nej Erik nej .... det kan inte vara så .... mormor död!

ERIK. Mor var hos henne, hon dog så lätt och snabt.

VALBORG. Mormor död .... mormor död!

ERIK. Och jag skall hjälpa far att ringa själaringningen. Farväl! (*Han går.*)

VALBORG (*sjunger. Melodi ur »Sjung»: »Mitt lif är en våg» m. m.*)

Så ensam jag går på svartmenad stig. en sorgsmyckad bår, o värld, syns du mig. Den gamla är död och kallnadt dess bröst, hon var dock mitt stöd. min vän och min tröst.

(*Man hör kyrkklockorna.*)

Hör klockornas klang i morgonens väkt, all höghet och rang i döden är släkt. Jämnlika vi gå till himmelens Gud, båd' stora och små, vid klockornas ljud.GERMUND (*kommer.*) Ja, hon har gått bort, Valborg.

VALBORG. Och lämnat mig ensam.

GERMUND. Valborg, det fins en, som inte lämnar dig ensam, han står här.

VALBORG. Jag vet, att jag är vännen din, men bruden kommer efter fyra veckor.

GERMUND. Bruden, hon står här just nu, jag väntar inte fyra veckor.

VALBORG. Nej, så får du inte tala.

GERMUND. Men så *vill* jag tala och jag talar så ....

VALBORG. Jag vill inte stå i vägen för din lefnadslycka .... jag går bort .... långt bort.

GERMUND. Nej, du kommer närmare, ty så vill *jag*.

VALBORG. Hvad säger du till far och mor?

GERMUND. Det vet jag inte än, men till Valborg vet jag hvad jag säger: i öfvermorgon lyses det för oss i kyrkan.

VALBORG. Nej .... nej, vi *våga* inte.

GERMUND. Vi *våga* det vi *vilja* ....

VALBORG. Nej, nej de förlåta aldrig .... aldrig.

GERMUND. Det var på denna frihetstid jag väntade, de gamlas resa. Planen var för länge sedan uppgjord.

VALBORG. De hämta ju en annan brud, du vet .... det voro inte rätt af oss, vår handling vore falskhet .... försök att glömma.

GERMUND. Glömma Valborg .... nej det lyckas inte. Hvarför spjärna, du känner ju min fasta vilja .... det lyses för oss två om söndag ....

VALBORG. Men mor och far .... de drifva ut oss, ut i vida världen.

GERMUND. Så gå vi ut i vida världen. Sista lysningsdagen vigas vi, ett enkelt kaffe, några nära vänner, det är alt.

VALBORG. Så .... ja, så måste det väl gå ....

GERMUND. Det är bestämdt af englarne ....

(*Ridå.*)

Andra tablån.

GOSSAR och FLICKOR. Bruden ut .... bruden ut!

(*Germund ledande Valborg klädd som brud.*)

ALLA. Hipp .... hipp .... hipp .... hurra, hurra!

EN FLICKA. Vi önska dig lycka, Valborg!

EN ANNAN. Vi kunde inte motstå frestelsen att se dig såsom brud.

ERIK. Nå Germund, du har dristigt tagit steget ut.

GERMUND. Se priset .... är ditt hjärta inte fullt af afund?

ERIK. Jag måste trösta mig, men kronan dansa vi af bruden.

ALLA. Kronan af bruden, kronan af bruden.

ERIK. Spela upp spelman, spela upp!

(*De dansa en glad polska.*)

ERIK (*afbryter dansen.*) Skramlande hjul därborta på vägen .... hör!

GERMUND. Tänk om det vore far och mor nu redan, en vecka tidigare .... Erik, skynda ut .... se efter. (*Erik rusar ut.*)

EN FLICKA. Det kan ju inte vara ....

EN ANNAN. Nej, det kan ju inte ....

ERIK (*flämtande.*) De komma .... ja de komma .... husbonden och värdinnan ....

(*Alla utom Germund rusa bort.*)

GERMUND. Nu gäller det att stå som karl för egen handling. Brudgumsbuketten .... ja det är kanske skäl att kasta den i buskarna. Stackars mor, stackars far .... förgäfves ha ni rest den långa vägen. Och Edla, lilla kusin Edla, som kom i hopp .... i hopp ....

(*De resande komma.*)

MOSSBERGAMOR. Nå, gossen min, goddag! En vecka tidigare än du väntat. Hus och hem låg tungt på sinnet.

MOSSBERGAFAR. Och skördetiden nalkas, det behöfs förstånd och eftertanke.

MOSSBERGAMOR (*mysande.*) Och här är Edla, småkusinen din, hon är en glad och liflig tös, som vill ha roligt.

MOSSBERGAFAR. Och altför blyg är jäntan inte häller. Ni kunna bli bekanta i ett nu och vänner i ett huj.

MOSSBERGAMOR. Ja, dröj ni unga kvar i trädgården, jag går med far och skickar Valborg hit med kaffepannan. Vi komma snart igen. (*De gå.*)

EDLA. Vi ha sett hvarandra förr en gång.

GERMUND. Jag var 11, du var 8 år.

EDLA. Vi lekte blindebock den tiden, det göra vi kanhända än. Vi leka blindebock med lyckan.

GERMUND. Kan du fånga den?

EDLA. Ja, om jag vill, jag lyckas alltid.

GERMUND. Och leken roar dig?

EDLA. Lekar roa alltid. Kan du inte fånga lyckan?

GERMUND. Jag har fångat den .... men drömde nyss att ett skogstroll stal den.

EDLA. Var trollet fint och fagert?

GERMUND. Det var smidt i guld.

EDLA. Sådant väger något — hur såg lyckan ut, som trollet stal?

GERMUND. Som blomman på en tufva.

EDLA. Det var vackert .... jag har hört om blomman.

GERMUND. Jag tror du inte skulle tycka om den.

EDLA. Hvem vet — jag har ju inte sett din blomma än.(*De gamla komma, följda af Valborg, som bär en kaffeservis.*)

MOSSBERGAMOR. Jag tänker ni nu hunnit bli bekanta, barn. Mins ni när ni metade abborar tillsammans?

EDLA. Och när Germund narrade mig in i djupa skogen och sprang ifrån mig trolös.

GERMUND. Och du grät. Skulle du gråta också nu, om jag sprang ifrån dig?

EDLA. Nätt är du, Germund, men kanske skulle jag ändå inte gråta.

MOSSBERGAFAR. Ni ha väl käbblat om barndomsminnena .... gissar jag.

MOSSBERGAMOR. Varma äro ni .... röda och granna.

EDLA. Ja, hvem vet .... vi kystes troligen, en hjärtlig hälsningskyss.

(*Valborg fäller servisen, som går sönder. Alla springa upp.*)

MOSSBERGAMOR. Olycksaliga slamsa .... odugliga stycke .... otäcka tiggarunge .... den finaste servisen.

EDLA. Stackars Valborg .... skärfvorna glimma som pärlor i gräset.

MOSSBERGAFAR. Det var en dålig välkomsthälsning, Edla.

MOSSBERGAMOR. Min slipade sockerskål! Du förstör husets hela egendom. Trodde du det var Lump-Lenas gamla kittade porsliner.

GERMUND. Mor, ser ni inte, att Valborg gråter?

MOSSBERGAMOR. Hon må tacka skaparen, att det inte vankas något mera. Hon kan gå sin väg.

GERMUND. Noj, det kan hon inte, hon är min hjärtanskär.

MOSSBERGAFAR. Du vet altför väl hvem som blir din hjärtanskär .... håll mun, pojke.

MOSSBERGAMOR. Och hon skall bort .... bort .... bort .... om hon än tusen gånger är din

hjärtanskär.GERMUND. Hon är mer än så, hon är min hustru, mor.

EDLA. Hustru .... hustru .... bra .... bra .... det är för roligt, som i en roman.

MOSSBERGAFAR (*fattar Germund i kragen.*) Hur törs du ljuga, pojke ....

GERMUND. Jag ljuger inte far, i dag har prästen vigt oss.

MOSSBERGAMOR (*gråter.*) Hon har trollat honom, hon har gifvit honom kärleksdryck.

MOSSBERGAFAR. Jag frågar än en gång: hur törs du ljuga?

GERMUND. Jag svarar äu en gång: jag ljuger inte, hon var klädd till brud just när ni kommo ....

MOSSBERGAMOR. Hon skall bort .... bort ...

GERMUND. Jag följer henne, hon är mig kär —

MOSSBERGAFAR. Du må gå olydige, som svikit far och mor.

GERMUND. Jag har inte svikit er. jag ville hålla af er, dröja hos er .... också Valborg ville ....

EDLA (*klappar händerna.*) Jag läste en roman alldeles lika intressant som denna .... det är roligt.

ERIK (*kommer med en korg.*) Se här en korg. Lump-Lenas testamente till sin dotterdotter Valborg. Den skulle lämnas fram på hennes bröllopsdag.

MOSSBERGAMOR. Lumpor .... trasor .... fint!

EDLA. Låt mig öppna korgen!

GERMUND. Gummans enkla kvarlåtenskap får inte förhånas. Gif mig korgen, Edla. Gif mig den ....

EDLA. Nej, nej (*springer undan med korgen.*) Se se, Valborgs hemgift .... ett par gamla strumpor (*kastar dem på scenen.*) Än ett par .... en trasig tröja, ser man på .... ett par kängor, sneda, spruckna ....

MOSSBERGAMOR. Dyrbar hemgift, ja i sanning.

EDLA. Lilla askungens bröllopsgåfva, stackars lilla askungen, jag har medlidande med henne ....

MOSSBERGAMOR. De lumporna borde genast hängas ut på åkerskrämman, hvem vill göra det ....

EDLA. Jag .... först tar jag strumporna .... men se .... se .... i tåspetsen af strumpan en sedel — 2 — 3 — 4 — 5 — 6 — sedlar på 100 mark.VALBORG. Låt oss söka .... söka .... söka.

ERIK. I andra paret likaså .... 10 sedlar på 100 mark.

MOSSBERGAMOR. I ena kängans tå alldeles lika mycket, se .... se!

MOSSBERGAFAR. Hurra! I andra kängan ....

GERMUND. I tröjans ärm .... Valborg, Valborg, vi bli rika.

EDLA (*hoppande af glädje.*) Det är trolleri, ja trolleri ....

VALBORG. Det syntes underligt ibland. Jag tänkte mången gång, att mormor kanske inte var så fattig som man trodde. Nog var det knapt om bröd, jag var så hungrig mången gång ....

GERMUND. Jag bar så mången kaka bröd till lilla Valborg .... mins du, hur vi åto under rönnen?

VALBORG. Ja det hände mången gång, att då jag hemkom hade mormor riglat dörren. Jag hörde klingande och rasslande därinne, alldeles som om någon räknat penningar.

MOSSBERGAFAR. Det hette nog en tid, att gumman hade fått ett arf. Hon reste för att lyfta det.

MOSSBERGAMOR. Men när hon kom tillbaka påstod gumman, att hon aldrig fått ett grand, en annan hade farit af med arfvet.

MOSSBERGAFAR. Och så började hon tigga värre än förut .... men troligen fick gumman arfvet.

ERIK. Jag har sammanräknat summan, 10,000 mark.

ALLA. Märkvärdigt .... märkvärdigt!

MOSSBERGAMOR. Och kanske fins det mer i kojan, kom låt oss söka!

MOSSBERGAFAR. Nå nå, det brådskar inte, mor.

EDLA. Och lilla askungen är förvandlad till prinsessa.

GERMUND. Som ser helt strålande och lycklig ut. Nu köpa vi oss gård.

MOSSBERGAFAR. Kanske är det inte rätt att vi förhasta oss. Jag och mor bli gamla.GERMUND. Men vi skulle gå, far. Ni befalde det.

MOSSBERGAMOR. Far är litet het ibland, han menar inte alltid illa.

GERMUND. Men också ni mor sade, att Valborg måste bort.

MOSSBERGAMOR. Det kom så där i hastigheten för servisens skull. Har jag inte ofta sagt, att Valborg är en duktig flicka.

MOSSBERGAFAR. Och unga krafter göra gården godt.

MOSSBERGAMOR. Ja ja, det händer underliga händelser i 1ifvet.

MOSSBERGAFAR. Ja, minsann så underliga.

GERMUND. Hvad bryr jag mig om pengarna, jag har min Valborg.

EDLA. Och jag är hvarken svartsjuk eller afundsjuk. Hon är ju riktigt söt, din lilla brud.

ERIK. Välsignadt vare Lump-Lenas testamente.

VALBORG. Och pengarne, som oftast stifta ofrid ha för denna gång blott stiftat frid.

EDLA. Du lilla Valborg, jag lofvar dig en guldklocka till bröllopsgåfva. Lyckligtvis hann jag inte bli kär i Germund.

MOSSBERGAMOR. Ja, och den unga bruden må nu för andra gången kläda sig i krona, krans och slöja. Vi gamla vilja också skåda staten.

ERIK. Lefve det unga brudparet, lefve det!

(*Ridå.*)

Gamlakarleby 1902
Aktiebolaget Österbottningens Boktryckeri.